

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICA — FINANȚE

DIRECTOR: D. ALEXANDRESCO

PRIM-REDACTOR: I. N. CESĂRESCU

ABONAMENTUL

pe an 30 lei; 6 luni 16 lei; 3 luni 8 lei

Studentii plătesc pe jumătate

Strălnăitatea: 40 lei pe an, 20 pe 6 luni

A P A R E

de două ori pe săptămână sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc tot-d'a-una înainte

BEDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCURESCI

6, Splaiul Brâncoveanu Voevod, 6

Vis-a-vis de Palatul Justiției

SUMAR :

Legatarii sau creditorii unei succesiuni pot ei—în vre un cas,—pretinde, ca heredele rezervatar să raporteze sumele primite de el de la defunct, cu titlu de dar? de d-l G. Tașcă.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ:

Tribunalul jud. Romanați: Stoian Bojiu cu Ministerul de finanțe.

Judecătoria ocol. II Ploești: S. G. Bădulescu cu Virgil Moseanu cu o Observație de d-l D. Alexandrescu.

Informațiuni.

Legatarii sau creditorii unei succesiuni, pot ei —în vre-un cas,—pretinde, ca heredele rezervatar să raporteze sumele primite de el de la defunct, cu titlu de dar?

Chestiunea ce ne punem astăzi, și care se pare a fi rezolvată de art. 751 și 763 C. civ., a fost vii controversată altă dată. Până la 1826, când s'a dat celebra hotărâre *Saint Arroman*, de către Secțiunile-unite ale casațiilor franceze, soluțiunea chestiunii era îndoelnică. Această hotărâre însă a avut puterea de a închide discuțiile și de atunci încoace și doctrina și jurisprudența, merg cu ochii închiși pe drumul croit de Curtea de casație din Franța, la 1826.

Dar cu toate că unanimitatea autorilor aprobă soluția dată de Curtea de casație; cu toate că de la 1826 încoace jurisprudența nu a mai variat; cu toate că această hotărâre pare a fi un zid impenetrabil de care ori-cine ar căuta să se isbească, ar risca să-și spargă capul, totuși opinia susținută prin decizia *Saint-Arroman*—că raportul este datorit de heredele rezervatar legatarului, atunci când este vorba de a se forma masa succesorală și a se calcula reserva.—ni se pare că greșește și ne propunem — de și recunoaștem că sarcina ce ne luăm este covârșitoare, — să demonstrăm netemeinicia ei.

Două sunt textele de lege, care resolvă chestiunea pusă :

Art. 751 C. civ. (843 C. fr.) dice: «Fiul său descendentele care vine la succesiune, chiar sub beneficiu de inventar, împreună cu frații ori surorile sale, sau cu descendenții acestora, trebuie a raporta co-

eredilor săi tot ce a primit de la defunct prin dar, atât direct cât și indirect, afară de cazul când donatorele a dispus alt-fel».

Și art. 763 C. civ. (857 C. fr.) care complectează pe cel d'întăiu: «Legatarii și creditorii nu pot pretinde ca erezii să facă raport».

Citind aceste texte, s'ar părea că umbră de îndoială nu ar mai putea să existe; legea este categorică: în nici un cas și sub nici un cuvânt legatarii și creditorii nu pot să ceară de la erezi, ca aceștia să raporteze la masa succesorală, sumele ce ei primise înainte de deschiderea succesiunii.

Raportul nu este datorit de cât între erezi, pentru că între ei vrea legiuitorul să mențină egalitatea; din contra, legatarii nu vor lua parte de cât la averea ce se va găsi la încetarea din viață a lui de cuius; bunurile de care defunctul dispusese pe când trăia, sunt pentru tot-d'a-una eșite din patrimoniul, în ceea-ce-i privește pe legatari.

Până aci, de alt-fel, toată lumea este de acord; «regula că raportul nu este datorit de cât herezilor este absolută; acest raport nu este datorit legatarilor, fie ei cu titlu universal, fie cu titlu particular.

Nu numai că legatarii nu pot cere raportul dar nici măcar ei nu pot profita, când raportul a fost efectuat» (Baudry-Lacantinerie și Wahl, t. III. Succ. No. 3536 și 3537 p. 22. (In acest sens Aubry et Rau, t. 6, p. 615 § 630, Laurent... și în genere toată doctrina și jurisprudența).

Cu toate acestea, cu toate că problema s'ar părea rezolvată printr'un text categoric de lege, totuși cu ocazia comentării art. 849 C. civ. (fr. 922), tot ce s'a spus mai sus se uită, dispăre, și lucru straniu, se admite acum că și legatarii și creditorii pot să ceară ca erezii să raporteze sumele primite de ei în dar, de la defunct, adică ideea diametral opusă dispozițiilor art. 763.

Și pentru a se ajunge la această curioasă inadverență se invoacă dispozițiunile art. 849, care zice: «Partea disponibilă se calculează cu chipul următor: pe lângă bunurile ce a lăsat donatorele sau testatorele, în momentul morții sale, se adaugă prin calcul și bunurile de cari a dispus prin donațiune între vii, după starea lor din momentul donațiunii și după valoarea ce au avut în momentul morții donatorului. Din această masă de bunuri scăzând datoriele, pe cea-ce va rămâne se calculează partea disponibilă, după numărul și calitatea erezilor».

Iată textul legii care provoacă discordia.

Pentru a arăta cum prin interpretarea lui, s'a

căutat să se suprimă cu desăvârșire principiile «*generale și absolute*» din art. 751 și 757, să resumăm în câte-va rânduri această interpretare, spre a o putea mai ușor combate.

«Este adevărat, zice savantul și ilustrul profesor de la Facultatea de Drept din Iași, d-l D. Alexandresco, că după art. 763, legatarii nu pot pretinde ca moștenitorii să facă raportul, însă, în specie, nu este vorba de raport real și efectiv, ci numai de o operație de aritmetică, și de un raport fictiv, neapărat pentru a se forma masa asupra căreia trebuie să se calculeze partea disponibilă. Art. 763 ar fi opozabil legatarilor numai atunci când ei ar cere ca obiectele raportate, să le fie atribuite în total sau în parte, pentru a li se completa legatul, nu însă și când ei cer un raport fictiv, care în realitate nu are să le aducă nici un folos, ci numai are să servească a determina porțiunea de care defunctul putea să dispue». (D. Alexandresco, *Explicațiunea dreptului Civil*, t. IV, p. 325 și 326).

În acest sens Demolombe (vol. XVI Succesions, No. 290, p. 334); Aubry et Rau (t. VI, § 630, p. 617 text și nota 11). A se vedea asemenea Laurent (t. . . .) Baudry-Lacantinerie (*Succesions* t. . . .).

De la început trebuie a se observa că premisa de la care pleacă cei ce susțin teoria ce combatem este falsă, și așa fiind, negreșit că și concluzia va fi falsă.

Se zice, în susținerea acestei păreri, că raportul se face în mod fictiv și el în realitate nu poate aduce nici un folos legatarilor și creditorilor; el servește pur și simplu spre a determina porțiunea de care defunctul putea să dispue.

Dacă ar fi așa, dacă ar fi posibil să se facă raportul așa fictiv, fără să se traducă în realitate prin perderi față de erezi și foloase față de legatar, negreșit că nu am avea nimic de zis.

Dar tocmai contrarul este de care noi ne plângem: că se profită legatarii de raport; că se micșorează partea succesorală a heredelui, că deci se calcă dispozițiunile formale ale art. 763.

Să luăm un exemplu:

X în viață fiind, dă fiului său o sumă de 200000 lei; Institue prin testament legatar universal al întregii sale părți disponibile pe J; și lamoartea sa se găsește o avere de 300000 lei. Dacă dispozițiile art. 763 se aplică, atunci J fiind legatar, nu poate cere raportul sumei de 200000 lei, la masa succesorală, sumă pe care heredele a primit-o cu titlu de donație, și în acest caz partea sa în succesiune, cotitatea disponibilă legată lui, — va fi de 150000 lei, adică jumătate din 300000 lei.

Dacă din contra, părerea adversă este întemeiată, atunci legatarul J, poate cere raportarea sumei, pentru calcularea cotității disponibile, și atunci suma de împărțit va fi de 500000 lei, iar partea legatarului de 250000 lei; cu alte cuvinte prin mijlocul acestei operații, foarte fictive (!) — dar cu desăvârșire reale pentru legatar, s'a micșorat partea heredelui din succesiune cu 100000 lei; va lua din succesiune mai puțin 100000 lei, pe care ar trebui să i raporteze, iar legatarul va profita realmente de cei 100000 lei, de care este privat heredele.

Iată de ce ziceam că premisa de la care pleacă teoria raportării este falsă și așa fiind întreaga argumentare cade.

Și acum, după ce am precizat în ce consistă

teoria necesității raportului, când e vorba de formarea masei succesorală pentru calcularea rezervei, după ce am arătat pe ce se întemeiază, și care este teoria argumentelor aduse în sprijinul ei, ne vom încerca să arătăm că și textele legii și spiritul ei și tradiția și rațiunea sunt contrare acestei păreri.

1. *Textele și spiritul legii*. Art. 849 C. civ. (922 C. Nap.) este după cum am spus, mărlu discordie.

Cu ce ocazie și pentru care motiv s'a înscris în legea civilă art. 849?

Capitolul sub care este trecut acest text de lege este cap. IV «*Despre partea disponibilă a bunurilor și despre reducere*» și sub secțiunea II «*Despre reducerea donațiilor și a legatelor*». Fără a ne duce dar în altă parte să căutăm care a fost intenția legiuitorului când a scris art. 849. Această intenție o găsim clară și lămurită în chiar titlaturile sub cari este scris textul de lege.

Ce și-a propus legiuitorul să trateze în această secțiune? *Reducerea donațiilor și a legatelor făcute peste partea disponibilă a bunurilor testatorului*.

În adevăr, această secțiune se începe cu art. 847 care zice: *liberalitățile prin acte între vii sau prin testament se reduc, când trec peste partea disponibilă*.

Art. 848. «*Reducerea liberalităților între vii nu va putea fi cerută de cât numai de erezii rezervatari*».

Și mai departe, când art. 849 zice că, partea disponibilă a bunurilor se calcă — adăogându-se la bunurile rămase în momentul morții lui decujus, și bunurile de care el dispusese în viață fiind,—evident nu face alt-ceva de cât să continue ideia pusă în art. precedent și arată, — *în cazul când rezerva este atacată*, — cum se va calcula porțiunea disponibilă. În acest caz, în adevăr, cei avantați fiind tocmai legatarii, donatarii, nesuscetibili, nereservatari, *ei vor fi obligați să aducă*, să raporte la masa, sumele primite de ei, și care sume întrec cotitatea disponibilă; cu alte cuvinte se face calculul și raportul fictiv, în scopul de a întregi legitima și în interesul herezilor rezervatari. Art. 849 prescrie o pedeapsă ce să dă donatorilor și donatarilor care calcă prescripțiunile legii relative la rezervă: *i obligă pe aceștia, să restituie aceia ce au luat mai mult de cât arată legea; și ar fi straniu să vezi că se interprete legea așa în cât dispoziția aspră a legiuitorului față de donatarii și legatarii nesuscetibili să se traducă în dispoziție favorabilă lor și în pedeapsă aspră pentru herezii rezervatari (!)*.

Dispoziția art. 849 și interpretarea sa trebuie să se mărginească la materia ce rubrica, sub care este pus, tratează: *întregirea rezervei*; căci a trece peste această secțiune și a extinde dispozițiunile acestui articol la un caz diametral opus, a invoca acest articol pentru a avantaja pe legatari, a căuta să crezi pe cale indirectă și prin interpretare, *o acțiune în întregirea . . . . cotității disponibile (!)*, alături cu acțiunea pentru *întregirea rezervei*, și dedusă chiar din textele de lege privitoare la această din urmă, este a face legea, nu a o interpreta.

Din acest prim punct de vedere dar, părerea noastră nu este contrară logicei, căci și textele de lege și spiritul acestei legii, ne îndrituesc să o credem.

2. *Lucrările preparatorii*. Dar să trecem mai departe și să scrutăm chiar intenția legiuitorului și să căutăm interpretarea art. 849 C. civ. în chiar lucrările preparatorii ale legii.

Se știe că jurisconsultul, care de bună seamă, a călăuzit pe redactorii codului Napoleon, este *Pothier*.

Ei bine acest jurisconsult în opera sa adnotată de celebrul profesor *Bugnet*, la pag. 132 și 133 din vol. VIII-lea arată :

«Se întreabă dacă copilul herede beneficiar cu frații și surorile sale, este obligat de a compta creditorilor, sumele pe care părintele său i le-ar fi dat între vii? Rațiunea de a te îndoi este că un herede, cu toate că beneficiar, este totuși herede și supus la raport. Rațiunea însă, de a decide din contră, că el nu este supus de a compta creditorilor, este, că în adevăr, el este supus legii raportului, dar numai către coerezii săi; numai față de ei, cutumele l'obligă, pentru a menține egalitatea între copii; dar el nu este obligat față de creditorii cari n'au drept de cât asupra bunurilor succesiunii, din care bunurile date între vii nu fac parte. Pentru că donatorul s'a desesiat de pe când trăia».

«Se va zice poate că prin raport lucrurile date sunt considerate ca reintrând în succesiune: răspunsul este că, dacă ele sunt considerate ca intrând în succesiune, este numai prin ficțiune, și ficțiunile nu trebuie să profite de cât aceluia pentru care ele sunt stabilite; de unde urmează că raportul nefiind stabilit de cât în favoarea coerezilor, și nu în favoarea creditorilor, aceștia nu pot profita de el».

«Pentru acelaș cuvânt, (pag. 169) dacă un părinte are doi copii și unuia dintre ei, i-a făcut o donație între vii, face apoi pe un terțiu legatarul unei treimi din avere, acest legatar nu va prelinde nici o parte în raportul bunurilor donate între vii unuia din copii nici nu va avea de cât treimea din bunuri ce se va găsi la încetarea sa din viață. Acele lucruri donate între vii unuia din copii se vor împărți între cei doi copii, pentru că raportul nu este datorit de cât herezilor».

După cum vedem *Pothier* revolvă chestia. El declară categoric, că atunci când cineva institue legatar pe un terțiu pe întreaga cotitate disponibilă,—care conform cutumelor era de $\frac{1}{3}$, când defunctul lasă 4 moștenitori sau mai puțini, și de $\frac{1}{2}$ dacă lasă 5 moștenitori sau mai mulți, sistem de alt-fel luat din *Novella 20* a lui *Justinian*, — iar unuia din cei doi moștenitori ai săi, i face o donație între vii, atunci modul în care se va calcula această cotitate, va fi de a se împărți succesiunea în trei părți, luând legatarul o parte; și numai după ce se va face aceasta, cei doi herezi vor împărți suma raportată; căci alt-fel cu drept cuvânt, zice *Pothier*, ar fi să facem pe legatar să profite de raport.

Ei bine această dispoziție, chiar așa cum o formulează *Pothier*, a trecut în art. 857 C. Napoleon (763 Cod român) și *Bugnet* adnotatorul, când adnotează textele de mai sus, ne trimete fără nici o observație la art. 857 C. Nap.

Mai poate fi în acest cas, vre-o îndoială asupra intenției legiuitorului?

Treilhard, în expunerea de motive, asupra Codului Napoleon, repetă și el că «raportul e datorit coerezilor iar nu creditorilor sau legatarilor» (*Loché t. X, p. 200, No. 24*).

Iată dar că și tradiția ne îndreptățește să persistăm în opinia noastră.

3. *Rațiunea legii*. Să vedem, în fine, dacă părerea ce susținem este conformă cu sistemul admis de legiuitorul nostru în materie de succesiune și de rezervă.

Pentru a dovedi aceasta, vom arăta mai întâi ce este rezerva; care e motivul ei determinant; cum s'a înțeles în deosebite timpuri și la deosebite popoare; pentru protecția cui este înscrisă în lege și în interesul cui sunt înscrise toate articolele relative la rezervă, și deci cine le poate invoca.

Reserva fiind una din condițiunile naturale ale familiei, asigură egalitatea copiilor aceleiași familii, egalitate basată pe însuși dreptul natural.

«*Reserva*, zice d-l E. Glason (*Droit Français en rapport avec le droit naturel, vol. I, p. 467*), se justifică prin necesitatea de a asigura familiei o existență sigură și o organizațiune conformă cu legea naturală».

«*Prima datorie familiară a unui om, este de a asigura proprietatea familiei sale și de a transmite copiilor săi aceea ce el a primit de la strămoși. El nu mai are dreptul de a despuia pe copii săi, după cum nu are dreptul de a-i ruina, și dacă e risipitor, familia va putea face să i se numească un consiliu judiciar.*»

«*Este nu numai un drept, dar chiar o datorie pentru părinte de a se continua în persoana fiilor săi; existența familiei se asigură numai cu acest preț. Dacă părinții ar putea să abandone, după moartea lor, pe copii ori-cărui hasard al vieții, familia ar fi amenințată în existența ei.*»

«*Părinții nu au dreptul de a desmoșteni pe copii lor, după cum nu au puterea de a le retrage sângele din vinele lor, sau de a le disputa numele ce-l poartă. Este o datorie pentru ei de a lăsa copiilor lor, cel puțin o parte din averea lor; Societatea ea însăși este interesată la respectul acestui drept, pentru-că este vorba aci de existența familiilor; iată de ce legea noastră a creat rezerva.*»

Dacă deschidem cartea timpurilor și cercetăm care a fost libertatea de a testa, un fapt ne surprinde: libertatea absolută de a testa a fost totdeauna o rară excepțiune.

În India exista coproprietatea bunurilor; copiii sunt coproprietari cu părintele și acesta nu le poate nici înstreina, nici lega fără consimțământul copiilor.

La Athena, Solon nu permitea părintelui care are copii de parte bărbătească, să facă testament.

Germanii, spune *Tacit*, nici nu cunoșteau testamentul «*Heredes successorisque sui cuique liberi et nullum testamentum.*»

La Romani, exista testamentul; dar cu câtă greutate trebuie să se fi făcut și ce rar trebuie să fi testat cineva, dat fiind că fie-care tastament era o lege, trebuia făcut în comitiile curiate.

Legea celor 12 Table, în disprețul dreptului natural și printr'o inadvertență, care nu se poate explica de cât prin marea putere ce se dădea, la Romani, părintelui de familie, admite testamentul fără nici o rezervă: *Pater familias uti legassit super pecunia tutelave suae rei ita jus esto.*

Jurisprudenții și Pretorii însă nu întârziară a

aduce restricțiunii acestui drept absolut, și astfel rezerva admisă în favoarea copiilor merge crescând până când prin Novella 28 a lui Justinian li se fixează rezerva la $\frac{1}{3}$ sau $\frac{1}{2}$, după cum erau trei sau mai mulți moscenitori.

Dreptul de a testa, cu rezervă, așa cum era la Romani, trece la Francezi, cu oare-cari modificări făcute de cutedele locale.

Dar rezerva se tot mărește și în mijlocul turburărilor grave din timpul Convențiunii, se abolește cu desăvârșire dreptului de a testa; bunurile sunt lovite de indisponibilitate.

O luptă se încinge între cei ce apărău dreptul familiei și ca atare existența societății și cei ce susțineau libertatea omului și dreptul de a dispune de bunurile sale. Transacția era fatală. La început această transacție era aproape exclusiv favorabilă descendenților; dreptul natural; familiei; rezerva era foarte mare.

Codul civil mai reduce această rezervă; lupta însă prin care a trecut, arată că legea este favorabilă rezervei; o introduce ca ceva firesc, indispensabil, pentru asigurarea existenței familiei și a societății. Tot ce se atinge de rezervă dar, este de ordine publică, de interes social; și tot ce aduce vre-o restricție la principiul că bunurile trebuie a rămâne un patrimoniu familial, trebuie interpretat restrictiv.

În țara noastră a existat multă vreme coproprietatea familială; vestigiile de această coproprietate familială se găsesc azi la noi, în comunitatea răzășilor noștri asupra imasului.

Dreptul de protimisim, nu este alt-ceva de cât o consecință logică a acestei coproprietăți.

Nu vom discuta aci chestiunea dacă această coproprietate am luat-o din dreptul germanic *Marka*, de la Slavi, *Zadruga* sau din *Mirul* rusesc, aceasta nu ne interesează pentru moment. Este de ajuns a stabili că am avut comunitate familială și că deci fatal bunurile au fost lovite de indisponibilitate.

Mai târziu când dreptul Justinianeu a început să aibă o influență în țara noastră, testarea cu rezervă a fost admisă. Codul Caragea (art. 33, p. IV, cap. 3). Cod. Calimach (art. 968).

Iată dar starea evolutivă a legislației, și care sunt motivele rezervei.

Din cele de mai sus rezultă că, rezerva a fost tot-d'auna privită de legiuitor ca de interes social, ca interesând ordinea publică; când dar legiuitorul nostru a scris art. 849, nu s'a gândit de cât la herezii rezervatari și la drepturile lor: pe aceste drepturi legea le proteje, de ele vorbește. În contra legatarilor, din contra legea ia măsuri restrictive; armează pe rezervatari, în contra lor cu art. 763; se caută a se pune herezii la adăpost de pretențiile lor.

Și dacă aceasta este rațiunea legii, cum am putea noi veni să estindem o dispoziție legală făcută exclusiv în favoarea rezervatarilor, și la legatari, și să facem pe aceștia să profite de un raport pe care legea nu'l permite; să facem din o dispoziție scrisă pentru protejarea rezervei, o dispoziție pentru protejarea *cotităței disponibile*?

Așa dar, din examinarea filosofiei dreptului de rezervă, din comparația acestui drept cu dreptul

natural, din evoluția în timp a libertății de a testa și a rezervei, din cercetarea surselor legii noastre positive, și în fine din observarea materiei din care face parte art. 849 C. civ., rezultă că rezerva este stabilită pentru a asigura existența familiei și deci ea residă la însăși baza societății; că ea este de ordine publică; că rezerva a fost tot-d'auna prima grije a legiuitorilor; că nici odată legiuitorul nu pune un text de lege pentru protejarea cotităței disponibile; că textele art. 847, 848 și 849 sunt scrise în lege numai și numai pentru îngrădirea libertății de a testa pentru îngrădirea cotităței disponibile, pentru apărarea rezervei; și ar fi în contra scopului manifest al legii, atunci când s'ar lua aceste texte în sprijin de însuși legatarul, de însuși acela în contra căruia s'au scris, pentru a sili pe rezervatar să raporte, fie și fictiv, bunurile primite. Că în realitate legatarul profită de acest raport; că în fine inspiratorul Codului Napoleon, Pothier, arată că atunci când sunt succesori și legatari, masa se formează din bunurile succesoriale găsite la moartea defunctului, și numai după ce legatarul și-a luat partea, herezii împart raportul; că legatarul sau creditorul nu pot profita nici de raporturi fictive, căci ficțiunile nu folosesc de cât acelorora pentru cari sunt create.

Am determinat dar până la evidență întinderea și aplicațiunea art. 849 Cod. civ. Fiind făcut pentru protejarea rezervatarilor, el are o aplicație restrânsă; el nu este un text care să aibă o aplicație generică, care să guverne întreaga legislație relativ la formarea masei succesoriale.

El fiind scris exclusiv în interesul rezervatarilor, nu poate fi invocat de cât numai de ei și numai când legitima le este atinsă.

La o singură obiecție rămâne să răspundem. Ni se dice că într'un singur fel trebuie să se formeze masa succesorală, nu în două feluri.

Noi suntem de acord; într'un singur fel se formează masa: *din bunurile găsite în patrimoniul defunctului, la încetarea lui din viață.*

Se face excepție la această regulă însă, atunci când rezerva este atacată; în acest cas moștenitorii rezervatari, —și numai ei,— pot cere, ca la masă, pentru calcularea cotităței disponibile și a rezervei, să se aducă și bunurile donate în timpul pe când decujus trăia.

În adevăr, donațiunile sunt irevocabile, însă se știe că într'u atât sunt irevocabile, într'u cât sunt făcute în limitele cotităței disponibile; când însă rezerva a fost atinsă, atunci donațiunile sunt reductibile.

Și cine are acțiunea în reducere? Moștenitorii rezervatari și numai ei. Iată excepția pe care o face art. 849.

Cu ce drept dar, ar veni un legatar și ar cere revocarea unei donațiuni făcute de defunct, chiar fără dispensă de raport?

Donațiunea făcută rezervatarului, a eșit pentru tot-d'auna și în mod irevocabil din patrimoniul lui decujus, față cu legatarii ori creditorii succesiunii.

Masa succesorală, față de ei, se formează cum e natural, din bunurile găsite în patrimoniul defunctului.

Tot așa se formează masa și când este vorba de

a se determina dreptul, femeii văduve, fără avere, la a patra parte din succesiune.

Și în acest cas se aplică regula generală.

Așa dar masa succesorală se formează, în general, din bunurile găsite la încetarea din viață a lui decujus.

Se face o excepție însă, atunci când rezerva este atacată; în acest cas art. 849 arată cum se va face masa; această excepție se face în virtutea principiului pus în art. 841, care mărginește libertatea testatorului său a donatorului de a dispune atunci când are descendenți.

Pentru a termina această lucrare voiți arăta și consecințele curioase ale aplicării sistemului preconizat de jurisprudența franceză și aprobat de întreaga doctrină.

Să presupunem că cine-va, X, dă fiului său J, fără dispensă de raport, o sumă de 600000 lei.

X, face un testament și lasă legatar universal a întregii sale părți disponibile pe un strein, Z.

La încetarea din viață a lui X, se găsește în patrimoniul său o sumă de 500000 lei.

Cum se va calcula cotitatea disponibilă, cuvenită legatarului Z?

După sistemul pe care îl susținem noi, Z fiind legatar, nesuccesibil, și deci conform art. 763 Cod. civ., nefiind în drept a cere raportul și a profita de el, masa se va forma din cei 500000 lei găsiți la încetarea din viață a lui X, adică că legatarul va lua partea disponibilă, jumătate din avere, 250000 lei, iar heredele rezervatar, fiul lui X, va lua și el 250000 lei.

În sistemul opus însă, fiul va fi obligat să raporte legatarului cei 600000 lei pe care îi primise pe când tatăl său trăia, și ast-fel masa se va forma din cei 500000 lei găsiți în patrimoniul lui decujus, plus cei 600000 lei donați adică în total 500000 + 600000 = 1100000 lei, ceea-ce vine câte 550000 lei de fie-care (!)

Heredele rezervatar deci, nu numai că nu va primi nici un ban din succesiunea tatălui său, dar încă,—dacă consecințele sistemului s'ar duce până la sfârșit—ar trebui să mai dea legatarului din averea sa personală, 50000 lei (!!?)

Iată consecințele unui sistem care nu este basat nici pe lege nici pe rațiune.

G. Tașcă
Advocat

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

TRIBUNALUL JUDEȚULUI ROMANAȚI

Audiența de la 26 Aprilie 1902

Președinția D-lui I. HAGIESCU-MIRIȘTE, Membru

Stoian Bojiu cu Ministerul de Finance

Sentință civilă No. 276

Brutar. — Comersant. — Profesiune manuală. — Dacă acestor comersanți care exercită o profesie manuală, li se poate aplica dispozițiunile art. 22 din Codul comercial.—(Art. 34 din C. com. și art. 16 al. I din legea timbrului).

Comercianții cari fac micul trafic ambulant, și acelora al căror comerț nu ese din cercul unei

profesiuni manuale cum ar fi aceea de brutar, nu li se poate aplica dispozițiunile titlului IV din acel Cod, care prin art. 22 cere ținerea registrelor comerciale.

S'a ascultat d-l avocat Marineanu din partea apelantului Stoian Bojiu în desvoltarea motivelor de apel și d-l avocat Ciura din partea Statului, în combateri.

Tribunalul deliberând,

Asupra apelului făcut în termen de Stoian Bojiu din Caracal. contra procesului verbal cu data 29 Decembrie 1901, dresat de d-l controlor fiscal C. D. Băltăneanu. si aprobat de Ministerul Financelor cu ordinul No. 117022/901. prin care este condamnat să plătească Statului lei 81 amendă, egală cu taxa patentei pe un an, pentru că a contravenit dispozițiilor art. 22 Cod. com. și art. 16 al. I din Legea timbrului, prin faptul că operează comerțul de brutar fără a ține registre comerciale;

Având în vedere dispozițiunile art. 34 Cod. comercial după care, comercianților care fac micul trafic ambulant și acelora al căror comerț nu ese din cercul unei profesii manuale nu li se poate aplica dispozițiunile titlului IV din acel cod care, prin art. 22 cere ținerea registrelor comerciale;

Având în vedere că meseria apelantului de brutar nu poate fi de cât o profesiune manuală și cum după citatul articol, acei cari exercită o asemenea profesiune sunt scutiți d'a ține registre, apelantul urmează să fie apărat de amendă la care este condamnat, admițându-i-se ast-fel apelul.

Pentru aceste motive redactate de d-l supleant S. Gogălniceanu, Tribunalul. admite apelul... etc.

(ss) Hagiescu-Miriște, S. Gogălniceanu

p. grețier (s) G. Bălășescu

JUECĂTORIA OCOLULUI II PLOEȘTI

Audiența de la 19 Octombrie 1902

Cartea de judecată No. 2357

S. G. Bădulescu cu Virgil Moseanu

Locațiune. — Plată de chirie. — Construcțiuni și plantațiuni făcute de chirias. — Cui aparțin ele? — Dacă aceste construcțiuni și plantațiuni pot fi computeate în prețul chiriei. — (Art. 492, 494, 539, 1421, 1429 și 1431 C. civ.)

Locațiune. — Drept personal. — Inaplicarea art. 539 de la usufruct.

Locatarul nu poate pretinde ca valoarea construcțiilor făcute la imobilul inchiriat să se scadă din prețul chiriei, ci, din cauză că e obligat a preda imobilul în starea în care l'a primit, poate cere să ridice acele clădiri. Ridicarea se poate face atât în timpul, cât și la finele locațiunii.

Locațiunea dând naștere la un drept personal, iar nu la un drept real, art. 539 nu e aplicabil în specie, de oare-ce acest text se referă la usufruct, care e un drept real.

S'a prezentat reclamantul Virgil Moseanu asistat de d-l avocat Sc. Orăscu și piritul, asistat de d-l avocat N. Davidescu.

Noi judecătorul,

Având în vedere cererea reconvențională intentată de Virgiliu Moseanu contra lui S. G. Bădulescu, cerere prin care tinde a i se ține în samă valoarea îmbunătățirilor și a construcțiilor făcute la imobilul ce-l

are cu chirie de la acesta, așa ca chiria să i se scadă în proporțiune cu valoarea acestor lucrări ;

Având în vedere că aceste lucrări sunt : 1) instalarea unei sonerii ; 2) construirea unui pavilion în curte și 3) vopsirea unora din pereții camerilor ;

Având în vedere că din contractul de locațiune, aflat la dosar, se constată că imobilul a fost predat în bună stare, specificându-se că pereții sunt zugrăviți pe ambele fețe ; că acest contract are data de 6 Aprilie a. c. ; că, pe de altă parte, Virgil Moseanu, tot prin contract, își ia obligațiunea de a preda imobilul în aceeași stare în care l'a primit ;

Având în vedere că acest contract a fost resiliat, pentru neplata de chirie, prin cartea noastră de judecată, No. 1502/902, admitându-se și executarea provisorie ;

Având în vedere că, după art. 1429 C. civ., locatarul e obligat de a usa de lucru ca un bun părinte de familie și după destinațiunea ce i s'a dat ; că, pe de altă parte, reparațiunile locale sunt în sarcina locatarului (art. 1421 civ.) ; că, la finele contractului, locatarul trebuie să predea imobilul așa cum l'a primit (art. 1431 civ.) ;

Având în vedere că, în ce privește zugrăvitul camerilor, de oare-ce în contract s'a prevăzut că imobilul e în bună stare și zugrăvit, or-ce zugrăvire posterioară urmează a fi considerată ca o cheltuială de înfrumusețare, care nu era necesară, din care cauză e în sarcina reclamantului, mai cu samă că locațiunea abia începuse (6 Aprilie a. c.) ; că, în ce privește instalarea soneriei electrice și construcțiunea chioscului din curte, urmează să vedem dacă reclamantul are dreptul ca valoarea lor să se scadă din prețul chiriei ;

Considerând că locatarul are dreptul de a se folosi de lucrul închiriat ; că, prin urmare, are dreptul de a face lucrările necesare pentru această folosință ; că, totuș, acest drept nu e absolut ; căci locatarul se folosește de un lucru străin și el n'are un drept real ; de unde și obligațiunea pentru locatar de a usa de lucru conform destinațiunii sale și de a-l preda în starea în care l'a primit ;

Considerând că, din acest punct de vedere, și în limita dreptului sus-arătat, locatarul poate face orice lucrări necesare folosinței sale și care nu schimbă destinațiunea imobilului ; că, odată aceste lucrări făcute, urmează a se ști cui aparțin ele ;

Considerând că art. 492 C. civ. cuprinde o dispozițiune generală și care poate fi invocată de proprietar în contra chiriașului ; că, în specie, nu se contestă că lucrările sunt făcute de locatar, așa că presupunțiunea stabilită de acest articol e înlăturată ; că, de aici, nu urmează că locatarul e proprietarul lucrărilor făcute cu cheltuiala sa ; de oare-ce, la finele contractului, e obligat să restituie lucrul în starea în care l'a primit ;

Considerând că nici proprietarul nu poate să invoce dreptul de accesione în privința acestor lucrări (art. 494 C. civ.), de oare-ce un atare drept nu se poate concepe de cât atunci când deținătorul lucrului n'are dreptul de a ridica construcțiunile făcute de el ; că, din contră, locatarul, și în timpul locațiunii și la finele ei, poate ridica construcțiunile, singura sa obligațiune, în privința predării și în lipsă de stipulațiune contrară, fiind de a lăsa imobilul în aceeași stare în care l'a primit ; că, de aici rezultă că și proprietarul poate cere desființarea lucrărilor făcute de arendaș, fără a avea dreptul să le reție contra voinței locatarului ; de oare-ce art. 494 C. civ. nu se aplică în cazul de față ; căci el presupune o acțiune în revendicare și un terțiu posesor de bună credință, stăpânind *animo domini*, iar locatarul nu e un terțiu față de locatar, ci sau creditor, sau debitor ;

Considerând că lucrările făcute de locatar pot aparține proprietarului, fără nici-o despăgubire, când contractul ar prevedea anume aceasta ; dar, în acest cas, proprietatea aparține locatarului în virtutea contractului, nu pe temeiul dreptului de accesione ;

Considerând că, de asemenea, nu se poate trage nici-o analogie din art. 539 C. civ. ; căci acest articol se referă la usufruct, care e un drept real ; pe când locațiunea dă naștere la un drept personal ;

Considerând că, din cele-ce preced, rezultă că, în specie, nu putem aplica nici art. 494, nici art. 539 C. civ. ; că, prin urmare, trebuie să ne călăuzim de contract și de textele care cârmuesc materia locațiunii, cum și de principiul că nimenea nu se poate îmbogăți în dauna altuia ;

Având în vedere că, în contract, nu se prevede nimic despre construcțiuni ; că, din obligațiunea ce o are locatarul de a preda imobilul în starea în care l'a primit, rezultă că proprietarul are dreptul de a cere ca plantațiunile și construcțiunile făcute pe fondul închiriat să fie rădicate de locatar, fără nici-o despăgubire, pe cheltuiala lui, putând fi obligat și la daune ; că, din acest punct de vedere, locatarul e un adevărat creditor ;

Considerând că din dreptul locatarului de a se folosi de imobilul închiriat conform destinațiunii sale, urmează că el poate face orice lucrări în limita acestui drept ; că el le poate desființa oricând în timpul locațiunii și, prin urmare, și la finele locațiunii ; căci nici-un text nu se opune la aceasta ; din acest punct de vedere, dar, locatarul e creditor al proprietarului ;

Considerând că așa fiind, singurul drept al locatarului e de a cere să i se permită rădicarea construcțiunilor și lucrărilor făcute ; căci, a decide contrariul, ar însemna ca, mai în tot-de-una, chiriașul s'ar putea sustrage de la plata locațiunii pe temeiul lucrărilor făcute ; de unde consecința că proprietarul n'ar mai fi sigur pe chirie, al căreia quantum ar rămânea, astfel, la capriciul locatarului ; iar, pe de altă parte, proprietarul s'ar îmbogăți în dauna chiriașului, dacă nu i s'ar recunoaște dreptul de a-și rădica construcțiunile ;

Considerând că, din toate aceste puncte de vedere acțiunea urmează a fi respinsă ca nefundată, rămânând ca reclamantul să ceară sau să fie obligat a-și rădica lucrările făcute ;

Pentru aceste motive, respingem acțiunea ca nefundată, etc.

(s) Ștefan Scriban.

Observație. — Prima chestiune, ce trebuie să discutăm cu ocaziunea adnotărei hotărârii de față, este următoarea : care este natura dreptului ce rezultă pentru chiriaș sau arendaș din contractul de locațiune sau arendare ? La Romani, chestiunea nu suferea nici o îndoială. Legea 9, Cod, *De locato et conducto*, 4, 65, prevede, în adevăr, că, în caz de vânzare a lucrului închiriat, cumpărătorul nu era obligat a respecta contractul de închiriere și de a menține pe chiriaș în posesiune, afară de cazul când ar fi cumpărat lucrul închiriat sub această condiție ⁽¹⁾.

Aceasta însemnează că chiriașul avea numai un drept personal, iar nu un drept real asupra lucrului ; căci dacă dreptul său ar fi fost real, el ar fi fost opozabil nu numai proprietarului cu care el a contractat, dar și achizitorului care n'a luat parte la contractul său.

Aceasta era și teoria lui Pothier : « *Par le bail à loyer ou à ferme*, dice acest autor, *le locataire*

⁽¹⁾ « *Emptorem quidem fundi necesse non est stare colono, cui prior dominus locavit, nisi ea lege emit* ».

ou le fermier n'acquiert aucun droit dans l'héritage. Le droit qu'ils acquièrent ne consiste que dans une créance personnelle qui naît de l'obligation que contracte le bailleur de les en laisser jouir» (2).

Legea romană fiind însă, astăzi abrogată, și art. 1441 C. civ. prevădând că cumpărătorul lucrului închiriat nu poate să expulzeze pe locatar, când contractul de locațiune a fost făcut prin act autentic, sau are măcar dată certă, afară de cazul când desființarea locațiunii din cauza vândărei ar fi fost prevădută prin însuși contractul de locațiune; s'a dedus din acest text că chiriașul n'ar mai avea astăzi un drept personal, ci un drept real, de vreme-ce contractul de locațiune este opozabil dobânditorului lucrului închiriat. In acest sistem, susținut mai cu seamă de Troplong (3), art. 1441 ar fi o consecință a realității dreptului chiriașului, după cum legea 9, Cod., 4, 65 era o consecință a personalității dreptului său.

Acest sistem, astăzi aproape părăsit, este însă inadmisibil, și dreptul chiriașului este astăzi, ca și altă dată, tot un drept personal, un drept de creanță. Aceasta rezultă, între altele, din definiția locațiunii, pe care o dă art. 1411 C. civ., după care raporturile ce isvorăsc din acest contract sunt niște raporturi de obligații, chiriașul fiind un creditor, iar locatorul, un debitor. Art. 1441 n'a schimbat această stare de lucruri, el fiind motivat prin niște rațiuni particulare. Legea romană, de și juridică, era, în adevăr, contrară interesului agriculturii și industriei, de oare-ce vândarea lucrului închiriat aducea mai tot-d'una resilierea contractului de locațiune. Art. 1441 n'a avut, deci, de scop schimbarea naturii dreptului chiriașului, ci încetarea inconvenientului care rezulta din legea romană suscitată. Iată pentru ce atât doctrina cât și jurisprudența se pronunță în favoarea personalității dreptului chiriașului sau arendașului (4).

(2) Pothier, IV, *Bail à rente*, 3, p. 172 (ed Bugnet). Veđi de acelaș autor și *Contrat de louage*, IV, 286, 288 urm.

(3) Troplong, *Contrat de louage*, I, 6 urm și II, 473 urm. In acelaș sens. P. Jozon, *Revue pratique*, t. 20, anul 1865. p. 358—371. H. Rozy, aceeași Revistă, acelaș volum, p. 468 urm. Oudot et Demangeat, la cursul lor. Fréminville, *Tr. des minorités*, I, 528. *Bélime*, *Tr. de la possession*, 302. C. Chambéry și Paris, Sirey, 63. 2. 221. D. P. 63. 2. 67. Sirey, 63. 2. 221. Répert. Dalloz, *Supplém. Louage*, 130, n. 1.

(4) Veđi in acest din urmă sens, singurul juridic după părerea noastră: Thiry, IV, 13. Planiol, II, 1707 urm. (ed. a 2-a). T. Huc, X, 273, 343. Mourlon, I, 1500; III, 769 bis. și *Revue pratique*, t. 29, anul 1870, p. 193—227. Baudry, III, 659. 703. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 20, 684 urm. Baudry et Loynes, *Nantissement, Privil. et hypoth.*, I, 228, p. 211 (ed. a 2-a). Aubry et Rau, II, § 165. p. 36. nota 19 (ed. a 5-a) și IV, § 365, p. 471, t. și n. 7 (ed. a 4-a). Acollas, III, p. 384. Vigié, III, 899, 900. Guillouard, *Louage*, I, 28, 299. Guillouard, *Privil. et hypoth.*, II, 655. Répert. Sirey, *Bail en général*, 59, 77 și 931 urm. Pand. fr., *eod* V^o, 2004,

Este adevărat că art. 722 § 10 din Pr. civ. supune transcrierei contractele de arendă sau închiriere, încheiate pe un timp mai lung de trei ani (in Codul fr. mai mult de 18 ani), însă această dispoziție n'a transformat dreptul chiriașului sau arendașului în real din personal ce era in Codul civil; pentru-că, după cum a declarat raportorul legii franceze asupra transcrierei, din 23 Martie 1855: «s'aū supus transcrierei toate actele care, fără a constitui drepturi reale, impun proprietății oare-care sarcini de natură a'i micșora valoarea» (5).

Dreptul chiriașului sau arendașului este deci personal, el având o simplă creanță contra locatorului pentru a dobândi folosința lucrului închiriat. Ceea-ce dovedește și mai bine personalitatea dreptului său, este art. 1428, care e incompatibil cu ideea de realitate. In adevăr, după acest text, de câte-oră chiriașul sau arendașul este turburat prin acțiunea unui terțiu, privitoare la lucrul închiriat, el nu se poate apăra singur, ci trebuie să cheme pe locator în garanție, putând chiar să ceară scoaterea sa din cauză. Or, dacă dreptul său ar fi real, el ar avea calitatea de a se apăra singur contra pretenției reclamanțului, și hotărîrea pronunțată contra locatorului n'ar fi opozabilă chiriașului de cât sub condițiunea ca el să fi figurat însuși în instanță. Procedura impusă părților de art. 1428 dovedește cu prisosință că chiriașul nu este de cât un simplu creditor al locatorului, fără nici un drept propriu asupra lucrului închiriat (6).

Dacă este adevărat, așa precum credem, și precum decide și hotărîrea ce adnotăm, că chiriașul nu are de cât o creanță contra locatorului, dreptul său este mobilă; pentru-că oră-ce obligație de a face, fie ea chiar privitoare la un imobil, este mobilă, *tendit ad quid mobile* (7).

2011 urm. Demolombe, IX, 492, 493. Vallette, *Propriété*, p. 20, n. 1 și p. 101. Valette, *Privil. et hypoth.*, p. 195. Odier, *Contrat de mariage*, I, 84. P. Pont, *Privil. et hypoth.*, I, 385. Marcadé, II, 364, 459, 495 și VI, art. 1743, No. 1. Colmet de Santerre, VII, 198 bis XIII urm. Berriat St. Prix, I, 1848 și III, 6961. Duranton, IV, 73 și XVII, 139. Duvergier, *Louage*, I, 28, 279. Prondhon, *Usufruit*, I, 102. Laurent, V, 485; VI, 75. și XXV, 9 urm. Labbé, nota in Sirey, 92. 1, 433. A. Wahl, nota in Sirey, 94. 1, p. 242. Cas. rom., Trib. Roman și Ilfov, *Dreptul* din 1886, No. 69; *Dreptul* din 1897, No. 2 și 39. Cas. fr. și C. Lyon, D. P. 61. 1. 417. Sirey, 61. 1. 713. D. P. 80. 1. 428. Sirey, 80. 1. 456. Sirey, 93. 1. 237. D. P. 82. 2. 131. Sirey, 83. 2. 213. Cas. belg. *Pasicrisie belge*, 94. 1. 110, etc. Veđi asupra acestei controverse, t. II a Comentariilor noastre, p. 428, n. 4 și t. V. pag. 184, n. 7; iar in privința interesului ce presintă această chestiune, veđi Planiol, II, 1709; Thiry, IV, 14; Guillouard, *Louage*, I, 29, etc.

(5) Cpr. Vigié, III, 899. Planiol, II, 1710. Martou, *Privil. et hypothèques*, I, 33, p. 59.

(6) Cpr. Planiol, II, 1710.

(7) Planiol, II, 1709. Vigié, III, 900. Aubry et Rau, IV, § 365, p. 472. Thiry, IV, 14. — Veđi însă Colmet de Santerre, VII, 198 bis IV urm.

Acest drept mobilier este opozabil achizitorilor imobilului inchiriat sau arendat, conform art. 1441. El este, de asemenea, opozabil terțiilor cari ar fi dobândit asupra imobilului drepturi de la locator, sub condițiunea însă de a fi transcris în extract, dacă contractul a fost încheiat pe un termen mai lung de trei ani (art. 722, § 10 Pr. civilă).

Acestea odată expuse, venim acum la al doilea punct decis prin cartea de judecată a judecătorului ocolului II Ploești, relativ la plantațiunile sau construcțiunile ce chiriașul poate să facă asupra bunului inchiriat, cu restricția prevădută de art. 1429, adică sub îndatorirea de a nu schimba destinația lucrului⁽⁸⁾. Care va fi soarta acestor plantațiuni sau construcțiuni, în lipsa unei convenții speciale, și cui vor aparține ele la finele contractului: chiriașului care le-a făcut, sau proprietarului pe al cărui loc ele sunt făcute? Chestiunea este și de astă dată controversată.

După teoria generalmente admisă⁽⁹⁾, proprietarul poate, la expirarea contractului, să ceară sau desființarea acestor lucrări, în conformitatea art. 1431, 1432, sau păstrarea lor în virtutea dreptului său de accesiune. El trebuie, însă, în acest din urmă caz, să restituie chiriașului prețul muncii și al materialului (analogie din art. 494, *in fine*); căci, în caz contrar, chiriașul ar fi în drept a ridica plantațiunile sau construcțiunile făcute de dânsul.

După părerea noastră, însă, acest sistem este inadmisibil, pentru-că dreptul de accesiune nu poate fi invocat de cât atunci când detentorul lucrului n'are dreptul de a ridica construcțiunile sau plantațiunile; or, chiriașul sau arendașul fiind necontestat în drept d'a ridica, în timpul locațiunei, lucrările făcute de dânsul, fără nici o opunere din partea proprietarului, acest drept trebuie să i aparțină și la finele contractului, el fiind obligat a restitui lucrul inchiriat sau arendat în starea în care l'a primit (art. 1431, 1432). Din această obligație a chiriașului sau arendașului rezultă că și proprietarul va putea cere desființarea lucrărilor făcute de cel d'intâiu. El nu va putea, însă, să rețină aceste lucrări în contra voinței chiriașului sau arendașului, pentru-că art. 494, presupunând un posesor *animo do-*

⁽⁸⁾ Chiriașul ar putea, în lipsa unei prohibițiuni exprese, să introducă gazul aerian sau lumina electrică, telefonul, etc., în imobilul inchiriat, fără a cădea dispoziția art. 1429. Cpr. Guilloard, *op. cit.*, I, 290, 293. T. Huc, X, 307. Laurent, XXV, 255. Baudry et Wahl, *op. cit.*, I, 741. C. Grenoble, Sirey, 99. 2. 43. Chestiunea este însă controversată.

⁽⁹⁾ Veți Aubry et Rau, II, § 204, p. 398 (ed. a 5-a). Demolombe, IX, 692 urm. și X, 643. Marcadé, II, 431. Guilloard, *op. cit.*, I, 296. T. Huc, IV, 147. Planiol, I, 1154. Baudry et Chauveau, *Des biens*, 35, 376. Cas. rom. Bulet. s-a I, 1883, p. 678. Cas. fr. Sirey, 77. 1. 297.

mini, care posedă lucrul altuia cu titlu de proprietar, și care se luptă cu proprietarul revendicant, nu poate fi aplicat unui posesor cu titlu precariu, precum este: chiriașul sau arendașul, usufructuarul, bezmănarul, etc. Tot ce poate face proprietarul este, deci, să oblige pe chiriaș sau arendaș a rădica lucrările făcute de dânsul și a restitui lucrul inchiriat în starea în care era la predarea lui. Proprietarul nu va putea să păstreze lucrările făcute de chiriaș sau arendaș, de cât cu consimțământul acestuia din urmă, plătinându-i despăgubirea statornicită prin convenția părților. Lucrările făcute de chiriaș sau arendaș vor putea să aparțină proprietarului și fără nici-o despăgubire, când contractul ar prevedea anume această clausă; însă, în asemenea caz, proprietarul lucrului inchiriat sau arendat nu dobândește proprietatea acestor lucrări în puterea dreptului de accesiune, ci în baza convenției părților. Acestea ni se par adevăratele principii⁽¹⁰⁾, și cartea de judecată a distinsului nostru fost elev, ce adnotăm astăzi, le-a aplicat foarte bine în specie.

Iată însă un chiriaș, care a făcut asupra imobilului inchiriat impense voluptuare, precum: picturi și altele, care nu pot fi rădicate. Proprietarul nu va fi ținut a i restitui valoarea lor, nici a fi scădut din chirie; dar chiriașul putea el să șteargă picturile, să rupă tapetele de pe pereți, etc.? Nu putem merge până acolo, pentru-că există o regulă atât de morală cât și de drept, care nu permite de a face rău altuia fără nici un interes pentru sine: *Malitiis hominum non est indulgendum* (L. 38, Dig., *De rei vindicatione*, 6. 1)⁽¹¹⁾.

D. Alexandresco

INFORMAȚIUNI

Sâmbată 8 cor. d-l Radu Mandrea fiul ilustrului nostru colaborator d-l N. Mandrea, președinte la Inalta Curte de Casație, a trecut cu'n strălucit succes tesa sa de doctorat dinaintea Facultății de Drept din Paris. Zilele acestea d-sa va sosi în țară.

Transmițând felicitările noastre tânărului jurist, îi urăm deplin succes în cariera ce va îmbrăcișa.

—x—

Incasatorul nostru voiajor d-l Riveanu fiind plecat în Oltenia după încasările Ziarului rugăm pe onorații noștri abonati a ține seamă de sacrificiile ce ne impunem și a'i da tot concursul pentru a putea încasa abonamentele datorite. Acei cari se pun în corent cu plata, rugăm a ne avisa pentru a le putea trimite tabla de materii pe 1902.

⁽¹⁰⁾ Veți t. II a Coment. noastre, p. 499, n. 1 și p. 511, n. 3. Cpr. în acest sens: Laurent, VI, 275 și XXV, 179. Ducourroy. *Comment. th. et pratique du C. civ.*, II, 110. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 649 urm. A. Wahl, nota în Sirey, 94. I. p. 242, etc. — Veți în sens contrar autoritățile citate în nota precedentă.

⁽¹¹⁾ Veți în acest sens: Guilloard, *op. cit.*, I, 296. Tropelong, *op. cit.*, I, 355. Duvergier, *Louage*, I, 458. Demolombe, IX, 693. Cas. fr. Sirey, 75. 2. 265. — *Contră*: Laurent, XXV, 185.